

AKTIVITY NA PODPORU ČÍTANIA VO VEREJNÝCH KNIŽNICIACH NA SLOVENSKU

Mgr. Gabriela Futová *

Je čítanie detí problémom? Je, aj nie je, závisí to od vekovej kategórie detí, ale dá sa povedať, že čítanie je stále pre mnohé deti obohacujúcim zážitkom – knihy vyhľadávajú a do knižnice chodia pravidelne, čo by mohli potvrdiť detské knihovníčky z praxe.

Majú knižnice riešiť problém čítania? Nie je to v kompetencii školy? Škola musí naučiť deti čítať, knižnica by mala školu v jej úsilí svojimi aktivitami podporiť. Knižnice však majú veľkú výhodu v tom, že si môžu témy vyberať, nie sú obmedzené školskými osnovami a nemusia (ale môžu) vzdelávať.

Aj na deti pôsobí zmena prostredia motivujúco. Knihovník môže byť pre ne viac priateľom než učiteľom, môže ich ku knihám navigovať beznátlakovo, podujatia a aktivity môžu byť hravejšie a uvoľnenejšie ako vyučovanie v škole.

sa. Ohlas na túto akciu bol taký veľký, že nocovanie sa postupne rozšírilo do ďalších knižníc, škôl, ústavov sociálnej starostlivosti a detských domovov, a to nielen v Česku, ale aj na Slovensku, v Poľsku, Maďarsku, Slovinsku a inde.

Nocovanie v knižnici nie je len propagáciou kníh a čítania. Ide o akciu s neopakovateľnou atmosférou, s neobmedzeným priestorom na realizáciu tých najneuveriteľnejších nápadov, aktivitu, ktorá dýcha medzinárodnou spolupatričnosťou a spája veľkých aj malých nočlažníkov – čitateľov v čoraz väčšom množstve.

Štatistika za rok 2010: *Noc s Andersenom* sa konala na 905 miestach Čiech, Moravy, Slovenska, Slovinska a Poľska a zúčastnilo sa na nej spolu 31 256 detí a 9 984 dospelých. Na Slovensku to bolo 123 spacích miest a 4 100 nocujúcich detí.

Mgr. Gabriela Futová, ústredná metodička pre prácu s deťmi a mládežou v knižnici (foto Helena Mlejova)

CELOSLOVENSKÉ AKTIVITY

NOC S ANDERSEKOM

Toto chronicky známe podujatie sa prvý raz uskutočnilo v roku 2000 v Knižnici B. B. Buchlovana v Uherskom Hradišti v Českej republike ako dôkaz toho, že čítanie môže byť veľkým dobrodružstvom. Zúčastnilo sa na ňom 20 malých čitateľov, ktorí počas noci súťažili, čítali a hrali

DEŇ ĽUDOVEJ ROZPRÁVKY

Oslava *Dňa ľudovej rozprávky* vznikla v rámci kampane *Slovensko Dobšinskému*, ktorá bola vyhlásená pri príležitosti 180. výročia narodenia slovenského rozprávkaru Pavla Dobšinského. Oslavovať deň jeho narodenia ako *Deň ľudovej rozprávky* sme začali po vyhlásení ankety o najlepší spôsob pripomenutia si slávneho rozprávkaru a po následnom hlasovaní za jednotlivé návrhy.

Prvý rok (2008) mohli knižnice stráviť *Deň ľudovej rozprávky* rôznorodo. Po celom Slovensku prebiehali prezentácie a literárne pásma venované životu a tvorbe Pavla Dobšinského, rôzne súťaže, kvízy, hry, hlasné čítania, dramatizácie, noci v knižnici, karnevaly a pod. – všetko so zameraním na ľudovú rozprávku.

Druhý ročník (2009) bol inšpirovaný aktivitou Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave, kde počas prvého ročníka hľadali čitatelia i nečitelia Dobšinského knihy vo vlastných knižniciach. Na celom Slovensku bolo vyhlásené pátranie po Dobšinského knihách, do ktorého sa zapojilo 63 oficiálne prihlásených knižníc. Vďaka aktivite čitateľov bolo „vypátraných“ 3 657 kníh Pavla Dobšinského.

Tretí ročník (2010) prebehol pod názvom *Truhlica Pavla Dobšinského* (inšpirácia od knihovníčky Moniky Malej z Heldovej mestskej knižnice v Trebechoviciach pod Orebom, ČR). Išlo o súťaž pre deti, ktorých úlohou bolo nájsť v knihách Pavla Dobšinského z fondu jednotlivých knižníc malé nálepky, prípadne rozstrihané názvy. Súťaž nebola povinná, niektoré knižnice opäť pátrali, iné si *Deň ľudovej rozprávky* pripomenuli inak. Knižovníčky zaslali do záverečného žrebovania 1 259 vyplnených súťažných hárkov, z ktorých boli vyžrebo-

* Knižnica P. O. Hviezdoslava, Prešov
e-mail: gabriela.futova@gmail.com

vaní traja víťazi knižných cien venovaných Slovenskou asociáciou knižníc.

Výhodou *Dňa ľudovej rozprávky* je opäť rôznorodosť aktivít, ktorými sa môžu knižnice do osláv zapojiť. Vyhlásená centrálna téma nebýva povinná, knižnice majú možnosť upraviť si jej priebeh tak, aby vyhovovala ich podmienkam, takže zapojiť sa môžu aj tie najmenšie knižnice. Zároveň býva vyhlásená s prihliadnutím na finančné (ne)možnosti jednotlivých knižníc tak, aby bola aktivita naozaj všade dostupná. Detské knihovníčky prejavili pri realizácii osláv *Dňa ľudovej rozprávky* nesmiernu kreativitu, a to tým, že súťaž *Truhlica Pavla Dobšinského* obohatili o ďalšie aktivity, takže ľudové rozprávky rezonovali nielen v knižniciach, ale aj v školách pre malých i starších čitateľov.

ČÍTAJME SI – ČITATEĽSKÝ MARATÓN

Čitateľský maratón síce nie je organizovaný knižnicami, ale odohráva sa práve tam. Organizátorom akcie je Linka detskej istoty UNICEF, ktorá už tretí raz oslovila knižnice a požiadala ich o spoluprácu pri realizácii tejto masovej aktivity zameranej na propagáciu čítania. Práve vďaka knižniciam sa tohto roku zapojilo do maratónu 21 234 detí vo veku od 6 do 15 rokov.

Sprievodnou akciou býva každý rok neformálna diskusia odborníkov viacerých profesií. Tento rok bola diskusia zameraná na tému *Čím sa stáva kniha atraktívnu pre detského čitateľa*. Diskutujúci sa napríklad vyjadrili, že by bolo vhodné v knihách opäť uvádzať, pre akú vekovú kategóriu a komu je kniha určená, a to najmä kvôli orientácii rodičov. Zaujímavá bola aj myšlienka rozšíriť činnosť knižníc na širšie kultúrne centrá, kde by vznikol spoločný priestor pre deti a rodičov.

KRÁĽ DETSKÝCH ČITATEĽOV

Kráľ detských čitateľov je súťažou detských čitateľov o kráľovský titul. Prvá korunovácia sa uskutočnila v Knižnici pre mládež mesta Košice a nápad postupne prebrali viaceré knižnice. Podmienky súťaže si tvoria knižnice individuálne, zvyčajne ide o aktivity, v ktorých sa spája tvorivosť, zručnosť, vedomosti týkajúce buď prečítaných kníh, alebo lokálnej literárnej tvorby, prípadne aj lokálneho zemepisu.

Historicky prvý snem kráľov sa uskutočnil v roku 1998 na Devíne (iniciatíva Tatiány Boháčovej z Miestnej knižnice Devín), druhý snem v roku 1999 v Knižnici pre mládež mesta Košice, tretí snem sa konal až v roku 2008, a to v Mestskej knižnici Hany Zelinovej vo Vrútkach a v Turčianskej knižnici v Martine, a štvrtý snem organizovala v roku 2009 Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave. V tomto roku sa snem čitateľov nekoná.

Prečo organizovať snemy?

Celoslovenský snem kráľov čitateľov má ako aktivita veľkú šancu uspieť v grantových programoch. Pre deti – kráľov čitateľov jednotlivých knižníc je to obrovská odmena a zadosťučinenie (za to, že knihy sú ich koníčkom), deti majú možnosť spolupodieľať sa na tvorbe posolstva, zoznámiť sa s ľuďmi s „podobnou krvnou

skupinou“, absolvovať úžasný program, vidieť nové miesta a zažiť neopakovateľné, silné zážitky. Posolstvá, ktoré králi v rámci pracovného programu vytvárajú, sú skutočným odkazom detských čitateľov ostatným deťom a mládeži.

Posolstvo zo Snemu kráľov detských čitateľov z roku 2008:

KNIHY SÚ PRE ČLOVEKA TÝM, ČÍM KRÍDLA VTÁKOM.

Potvrdili sme, že kniž sa nevzdáme, pretože v nich po kúskoch nachádzame aj sami seba.

V súčasnosti objavujeme krajiny fantázie v knihách Rowlingovej a jej Harryho, či plány Artemisa Fowla a opätovne sa vraciame aj k múdrosti slovenských rozprávok.

Najradšej by sme boli, keby nás v knižniciach vítali knihy od zeme až po samé nebo, s čarokrásnou záhradou, pričom knihovníčky by okolo nás lietali ako nápomocní anjeli.

Zoberte si do rúk aj Vy svoju knihu. Možno sa s ňou otvorí aj Vaše srdce a ďalší svet, vo Vašom svete. A potom ďalší a ďalší...

Povedzte o ňom aj svojim kamarátom i svojim rodičom. Pretože by sme boli veľmi radi, keby do našich knižníc, chodili spolu s nami.

Posolstvo zo Snemu kráľov detských čitateľov z roku 2009 (písané v spolupráci so spisovateľom Jánom Navrátilom):

My, králi čitateľov zo všetkých kútov našej milovanej vlasti, sme sa v roku Pána 2009 zišli v prvom slobodnom kráľovskom meste Trnava. Rokovali sme o veľmi dôležitých témach, ktoré sa týkajú každého z nás. Výsledky snemovania prinášame ako posolstvo pre dnešnú mládež, čitateľov i nečitateľov, tvorcov kníh, knihovníkov, vydavateľov.

Prvou dilemou bolo: Prežije kniha aj ďalšie storočie? Na základe živých debát sme prišli k nasledujúcim záverom: KNIHA PREŽIJE, pretože je pre každého človeka dôležitá. Prináša posolstvá jednej generácie tej nasledujúcej – posolstvá o tom, ako ľudia žili, čo ich zaujímalo, po čom túžili, aký bol ich svet. V súčasnej dobe stojíme pred otázkou, či tlačenej knihy neprevalcuje internet. Nazdávame sa, že sa mu to nepodarí. Internet je veľmi strohý, vecný, chýbajú v ňom emócie. Naproti tomu - kniha odomyká v človeku jeho vlastnú fantáziu, jeho túžby, ideály. KNIHA JE NIEČO KRÁSNE!

Druhou oblasťou, ktorou sme sa na sneme zaoberali, bola odpoveď na otázku: Prečo vlastne čítame?

My, králi detských čitateľov, vieme, prečo čítame? Viete to aj vy? Pre nás je čítanie životná nutnosť, radosť, inšpirácia, vzdelávanie, povzbudenie. Pri čítaní si človek vytvára vlastné obrazy postáv, miest a deja. Stáva sa tak vlastne spoluautorom príbehu. Čítaním kníh zaháňame nudu, čítanie nám pomáha zabudnúť na chorobu, bolesť, starosti. Knihy sú verní priatelia, ktorých nikdy nenakazíme, počítač však môže dostať vírus. Preto vydávame svedectvo, že bez kníh by sme všetci boli stratení.

Posledné posolstvo nás, Kráľov, je určené spisovateľom a vydavateľom. Na sneme sme sa mali dohodnúť, aké knihy by nás zaujímali. Verte nám, v tomto bode sme tiež prišli k dohode. Zaujímá nás každá kniha, ktorá vie upútať a spĺňa všetky naše očakávanie. Teda všetko to, o čom sme sne-

movali v prvých dvoch témach. Najviac však chceme čítať knihy z nášho detského sveta. Milí spisovatelia, ilustrátori a vydavatelia, pomôžte nám svojimi knihami orientovať sa v dnešnej spletitej súčasnosti. Ukážte nám, čo je dobré a o čo je hodno bojovať.

HEVIKLUBY (OBČIANSKE ZDRUŽENIE FANFÁRY)

Hevikluby sú zamerané na klubovú činnosť pod vedením dospelých animátorov a zakladajú sa pri knižniciach, na školách, ale aj v rodinách, ktoré pracujú. Kluby pomáhajú deťom aktívne a zmysluplne využívať voľný čas, nájsť si dobrých kamarátov, získavať pozitívnu životnú orientáciu, ako aj dobrý vzťah k čítaniu a vzdelávaniu, skrátka podporujú komplexný rozvoj osobnosti dieťaťa. Prostredníctvom cieľeného programu tu deti získavajú rôzne životné zručnosti (tvorivé aj organizačné), pričom program stretnutí vychádza zo spoločného čítania, z ktorého sa odvíjajú diskusie, hry, tvorivé dielne, výlety, netradičné stretnutia so zaujímavými osobnosťami a iné podnetné aktivity.

Oficiálne prihlásených Heviklubov je 14, jeden z nich (žiaľ, v Prešove) medzičasom zanikol, z toho v knižniciach realizuje svoju činnosť 5.

Nevýhodou Heviklubov je chýbajúca celoslovenská metodika a koordinácia, v tomto zmysle sa však plánuje spolupráca so Slovenskou národnou knižnicou v Martine.

Systematická práca v klube podporuje rozvíjanie tvorivých, emocionálnych a sociálnych schopností mladých ľudí, a tým rozširuje záber knižníc.

DNI DETSKEJ KNIHY

Organizátorom *Dní detskej knihy* je BIBIANA – Medzinárodný dom umenia pre deti a Slovenská sekcia IBBY. Do zoznamu aktivít verejných knižníc som ich zaradila preto, lebo sa realizujú v spolupráci s nimi. Trojdňové podujatie je zamerané na detskú literatúru, na stretnutia detí s tvorcami kníh a časopisov. Inšpiráciou je *Medzinárodný deň detskej knihy*, ktorý si medzinárodná verejnosť pripomína 2. apríla v deň narodenia veľkého rozprávkara Hansa Christiana Andersena. Slovensko malo patronát nad celosvetovými oslavami v rokoch 1996 a 2006.

Dni detskej knihy sa konajú každý rok na inom mieste Slovenska, a to podľa záujmu verejných knižníc. V roku 2009 sa uskutočnili v Kysuckej knižnici v Čadci, v tomto roku prebehli v Gemerskej knižnici Pavla Dobšinského v Rožňave, na budúci rok prejavila záujem o organizáciu Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove.

Program dní tvoria odborné semináre, besedy a propagácia čítania aj v najodľahlejších kútoch regiónov, v malých obciach, obecných a školských knižniciach, teda tam, kde sa za bežných okolností živý tvorca hádam ani nedostane.

ZLATÁ RYBKA – ANKETA DETSKÝCH ČITATEĽOV

Táto čitateľská anketa je zameraná na voľbu najlepšej (najobľúbenejšej) pôvodnej slovenskej knihy pre deti a mládež za daný rok a čiastočne odráža vkus detských čitateľov. Propaguje pôvodnú slovenskú literatúru bez ohľadu na rok vydania.

- Zlatá ryбка 2007 – *Môj anjel sa vie biť* (Roman Brat, Mladé letá)
- Zlatá ryбка 2008 – *Danka a Janka* (Mária Ďuričková, Mladé letá)
- Zlatá ryбка 2009 – *Dokonalá Klára* (Gabriela Futová, Mladé letá)

ČITATEĽSKÉ TÁBORY

Organizácia čitateľských táborov v jednotlivých knižniciach nie je zatiaľ zmapovaná. Prvý pokus o sústredenie informácií na tému táborov v knižnici prebehol pred 1,5 rokom, žiaľ, knižnice na výzvu nereagovali, takže súhrnné podklady na túto tému nemáme.

Podľa informácií z Infolibu za rok 2009 však zorganizovali prázdninové akcie napríklad tieto knižnice: Zemplínska knižnica v Trebišove – *Prázdninový raj* (každá streda), Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave – *Prázdninový superklub* (každá streda), Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou – *Z ulice s Jednotou do knižnice* (každý júlový štvrtok), Podduklianska knižnica vo Svidníku – *Zahrajme sa spolu* (každú stredu), Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne – *Prázdninové stredu v knižnici* a ďalšie...

Systematická práca s detskými čitateľmi je zárukou, že sa časť z nich stane návštevníkmi knižníc aj neskôr v dospelosti. Knižnice (nedajú sa všetky vymenovať) robia úžasnú prácu všetkými svojimi aktivitami (súťažami, literárnymi stretnutiami, podujatiami, zážitkovými a tvorivými čítaniami...). Niekedy možno ich akcie nemajú okamžitú odozvu, ale dobre urobené podujatie má na deti skutočne pozitívny vplyv, ktorý sa neraz ukáže až neskôr a pri úplne inej príležitosti. Uvediem jeden z príkladov: V nemenovanej knižnici som robila so siedmakmi ukážkové zážitkové čítanie z knihy Romana Brata *Môj anjel sa vie biť* o šikanovaní medzi žiakmi. Deťom som ju predstavila a potom sme robili podujatie zamerané na zdôraznenie jedinečnosti každého človeka. Podujatie neprebíhalo podľa mojich predstáv, trieda zložená prevažne z chlapcov, bola živá a nepracovala tak, ako som očakávala. Napriek tomu podujatie v niektorých chlapcoch zarezonovalo, aj keď sa to nezdalo. V popoludňajších hodinách sa do knižnice vrátili a zverili sa, že aj v ich triede je šikana. Udalosti nabrali spád, lebo vďaka knihovníčke sa o probléme dozvedela triedna učiteľka, ktorá záležitosť veľmi rýchlo a nekompromisne vyriešila.

Takže? Kniha a jedno jediné podujatie zmenili osud celej triedy. Môžeme chcieť viac?...